

*Бронєвський В.Ю.**

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПОВНЕННЯ «ВАКУУМУ БЕЗПЕКИ» У ЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ

Характеристика безпекової ситуації у Чорноморському регіоні.

З давніх часів будучи розташованим на перехресті торговельних шляхів між Європою та Азією Чорноморський регіон був об'єктом боротьби провідних держав світу (згадаємо для прикладу численні російсько-турецькі війни). Впродовж другої половини ХХ ст. в даному регіоні домінував СРСР, але вплив західних країн був також відчутним (Туреччину зробили членом НАТО у 1952 р. саме для отримання важелю впливу на Чорноморський регіон). Після розпаду СРСР в регіоні утворився своєрідний вакуум безпеки, адже жодна держава не могла впливати повною мірою на ситуацію в регіоні та не могла запобігти конфліктам, які вже назрівали в цей час.

На сьогоднішній день в регіоні наявні чотири «заморожених конфлікти» (Абхазія, Південна Осетія, Нагірний Карабах та Придністров'я). Між державами регіону наявний цілий ряд політичних, економічних та територіальних протиріч. Регіон також є джерелом численних транснаціональних загроз: проблем наркотрафіку, транснаціональної організованої злочинності, контрабанди, тероризму, сепаратистських рухів і т.д. Ці проблеми головним чином мають внутрішнє походження, але підживлюються ззовні, зокрема діяльністю різноманітних радикальних ісламських організацій та злочинних груп.

Найвагоміший вплив на ситуацію в регіоні здійснюють такі держави, як Росія, США та Туреччина, а також ряд міжнародних організацій: НАТО, ЄС, ОДКБ, ОБСЄ, СНД і т. д. Другорядну роль в регіоні грають організації, створені як раз з метою забезпечення співробітництва держав в даному регіоні: ОЧЕС та ГУАМ. Жодна держава чи організація не здійснює всеохоплюючий вплив на регіон та не здатна ефективно вирішувати міждержавні протиріччя та протидіяти транснаціональним загрозам.

Важливість Чорноморського регіону для поза регіональних держав передусім полягає в тому, що він є транзитним в плані поставок енергоносіїв з Каспійського регіону та з Близького Сходу до Європи.

Отже, враховуючи важливе геополітичне положення регіону з одного боку та наявний численний набір загроз у регіоні з іншого, для держав регіону життєво важливим є заповнення вакууму безпеки в регіоні з метою ефективної протидії даним загрозам. Серед шляхів заповнення даного вакууму безпеки можна виділити наступні варіанти.

Варіант №1. Розподіл регіону на сфери впливу Росії та Заходу.

Оскільки цінність регіону для ключових гравців є великою, то навряд чи можна говорити, що будь-яка із сторін погодиться його віддати в руки іншої. З безпекової точки зору для Росії регіон служить для прикриття її південних кордонів, для держав НАТО – східних. Для обох сторін контроль над регіоном є гарантією забезпечення власної без-

* студент 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Маковський С.О.

пеки. Враховуючи це можна припустити можливий умовний розподіл регіону на сфери негласного впливу НАТО з одного боку та ОДКБ – з іншого. Проблема полягає лише в тому, де проходитиме така умовна лінія розмежування. Це в першу чергу залежить від тих країн, чия майбутня участь у тих чи інших безпекових формуваннях не є ще остаточно вирішеною. До таких держав можна віднести Молдову, Україну та країни Закавказзя. Доля України поки що незрозуміла через проголошений нею позаблоковий статус. Відмову від євроатлантичного курсу інтеграції не можна розглядати як остаточною. Орієнтація Грузії на вступ до НАТО, хоча й здається на сьогоднішній день визначеною, але у майбутньому, з можливою зміною владних еліт, зміна зовнішньополітичного курсу є також ймовірною.

Таке розмежування регіону на «сфери впливу» може виявитися стабілізуючим фактором, адже буде відповідати інтересам домінуючим у регіоні держав. Всіх інших держав такий варіант змусить остаточно визначитись зі своїм «цивілізаційним вибором».

Варіант №2. Формування єдиної безпекової структури в регіоні.

Така безпекова структура може бути сформована на основі вже існуючих регіональних чи субрегіональних організацій. Найбільш ймовірною такою структурою може стати ОЧЕС. Головною сферою діяльності ОЧЕС (до 1999 р. – ЧЕС) на сьогоднішній день залишається економіка. Це знайшло своє відображення і в її інституційній структурі: регулярні зустрічі організуються між главами урядів, міністрами закордонних справ, але не міністрами оборони [1, с. 42].

25 червня 2004 року була прийнята Декларація про вклад ЧЕС в укріплення безпеки та стабільності. В цій декларації було проголошено, що ОЧЕС не буде займатися питаннями миротворчості та врегулювання конфліктів. Формування безпеки та стабільності в регіоні має здійснюватися засобами економічної співпраці та «м'якої сили» [2, с. 107]. Небажання поширити діяльність ОЧЕС на сферу безпеки та оборони може бути пояснене наявністю двосторонніх протиріч між її державами-членами (російсько-грузинських, азербайджансько-вірменських, турецько-вірменських та ін.). Але у перспективі це можливо (після певного поштовху у вирішення даних протиріч). Даний варіант здається найбільш оптимальним, оскільки він передбачає взаємодію усіх держав регіону.

Можливість формування безпекової структури на основі такої субрегіональної організації, як ГУАМ здається менш ймовірною. Це обумовлюється перш за все обмеженістю учасників ГУАМ, а також негативним відношенням до організації Росії. Варто зазначити, що в рамках ГУАМ вже висувалася ініціатива щодо створення спільних миротворчих сил у 2006 році [3], але головним чином через позицію Молдови цю ініціативу реалізувати так і не вдалось.

Варіант №3. Співробітництво держав регіону в рамках окремих проектів у галузі безпеки і оборони.

Через несумісність, а подекуди і протилежність інтересів держав регіону їх можлива безпекова співпраця на постійній основі здається неможливою. Більш вірогідною є участь держав регіону у проектах, які спрямовані на подолання загроз, що є спільними для всіх або для більшості держав. Це є загрози, які були згадані вище: організована злочинність, тероризм, піратство, контрабанда, наркоторгівля. Нині регіональне співробітництво ведеться в рамках таких ініціатив, як BLACKSEAFOR та «Чорноморська гармонія».

BLACKSEAFOR є турецькою ініціативою кінця 90-х, яка мала, як було задекларовано, зміцнити дружбу, добрі відносини та взаєморозуміння в Чорноморському регіоні через поліпшення співпраці між військово-морськими силами країн регіону [2, с. 108].

Але BLACKSEAFOR є обмеженим проектом, оскільки не включає усі держави регіону (до його складу входять Болгарія, Грузія, Румунія, Росія, Туреччина та Україна). Також діяльність BLACKSEAFOR фактично заблокована загостренням відносин між Росією та Грузією після подій серпня 2008 року.

«Чорноморська гармонія» також є турецькою ініціативою. Вона була започаткована у 2004 році з метою використання ВМС Туреччини для боротьби з асиметричними загрозами, такими, як наприклад, тероризм. Пізніше до ініціативи приєдналися Росія та Україна [2, с. 110]. В майбутньому очікується приєднання також Болгарії та Румунії. Проблема цього проекту та сама, що й в інших – вона не охоплює всіх держав регіону.

Великим плюсом таких ініціатив є те, що вони можуть стати платформою, з якою може стартувати зближення позицій країн регіону у сфері безпеки. Успішне подолання асиметричних загроз може зміцнити довіру між сторонами та зробити можливим вирішення більш глибоких проблем, якими є на сьогоднішній день заморожені конфлікти.

Висновки

Даний регіон характеризується наявністю ряду міждержавних протиріч та асиметричних загроз національній безпеці держав. Усі ці проблеми тісно пов'язані, і їх одностороннє вирішення є практично неможливим. Кожен із трьох вище зазначених варіантів можливо буде реалізувати лише через зміцнення довіри між державами регіону із максимально можливим врахуванням інтересів кожної. Таке зміцнення довіри може бути здійснене через боротьбу спочатку проти асиметричних загроз, а потім вже через усунення більш глибоких проблем, якими є заморожені конфлікти.

Список використаної літератури

1. Панайота Маноли. Роль Организации Черноморского Экономического Сотрудничества в стабилизации региона//Conflict Studies Research Centre [електронний ресурс - [https://da.mod.uk/colleges/rag/document-listings/.../P39\(R\).Ch9/](https://da.mod.uk/colleges/rag/document-listings/.../P39(R).Ch9/)] – июль 2002 г.
2. Bulent Karadeniz. Security and stability in the Black Sea//Perceptions, Journal of international affairs [електронний ресурс - [http://www.sam.gov.tr/perceptions/volume12/winter/winter-005-PERCEPTION\(bulentkaradeniz\)%5B5%5D.pdf](http://www.sam.gov.tr/perceptions/volume12/winter/winter-005-PERCEPTION(bulentkaradeniz)%5B5%5D.pdf)] – winter 2007
3. ГУАМ планирует создать миротворческие силы//LENTA.RU [електронний ресурс - <http://lenta.ru/news/2006/05/30/peacemakers/>] - 30.05.2006